

**INGLIZ TILI O‘QITUVCHISINING ILMIY-METODIK
SALOHIYATI DARS SAMARADORLIGINI BELGILOVCHI OMIL
SIFATIDA**

Akramxonova Dilnoza

Yangiqorg'on tuman

6-sonli umumiy o'rta talim maktab o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu tezisda umumta'lim maktablarida ingliz tili o'qitish sifatini oshirishda o'qituvchining ilmiy-metodik salohiyatining o'rni tahlil qilingan. Ilmiy-metodik salohiyatning tarkibiy qismlari hamda uni rivojlantirishning amaliy yo'llari – malaka oshirish, harakatli tadqiqot (action research), o'zaro dars kuzatuv va refleksiv amaliyot yoritilgan. Shuningdek, o'qituvchi salohiyatining o'quvchilar til ko'nikmalari va o'quv motivatsiyasiga ta'siri asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: ingliz tili, ilmiy-metodik salohiyat, kasbiy rivojlanish, malaka oshirish, harakatli tadqiqot, refleksiya, kommunikativ yondashuv.

“2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi”da ta'lim sifatini oshirish va pedagog kadrlar malakasini xalqaro standartlar darajasiga yetkazish ustuvor vazifalardan biri sifatida belgilangan [1]. Ingliz tili darslarining samaradorligi darslik, texnik jihozlar va o'quv soatlari bilan bir qatorda, avvalo, o'qituvchining kasbiy tayyorgarligiga bog'liq. Bir xil o'quv dasturi asosida ishlayotgan ikki o'qituvchi o'quvchilarida turlicha natijaga erishishi ham shundan dalolat beradi.

O'qituvchining ilmiy-metodik salohiyati deganda uning fan bo'yicha chuqur bilimi, zamonaviy o'qitish yondashuvlarini bilishi va qo'llay olishi, o'z faoliyatini tadqiq etib, takomillashtirib borish qobiliyati tushuniladi.

Uning tarkibida quyidagi qismlarni ajratish mumkin: lingvistik kompetensiya (tilni yuqori darajada bilish); metodik kompetensiya – kommunikativ (CLT), topshiriqqa asoslangan (TBLT) va fan bilan tilni integratsiyalangan holda o‘qitish (CLIL) kabi yondashuvlarni qo‘llay olish [4]; tadqiqotchilik kompetensiyasi – dars jarayonidagi muammoni aniqlash, ma’lumot to‘plash va xulosa chiqarish; raqamli kompetensiya hamda refleksiv kompetensiya, ya’ni o‘z darsini tanqidiy tahlil qila olish.

Ilmiy-metodik salohiyatni rivojlantirishning eng samarali yo‘llaridan biri harakatli tadqiqot hisoblanadi. M.Wallace uni o‘qituvchi o‘z sinfidagi aniq muammoni hal qilish uchun olib boradigan tizimli, sikl ko‘rinishidagi izlanish sifatida ta’riflaydi: muammoni aniqlash, yechim rejasini tuzish, uni amalga oshirish, natijani kuzatish va tahlil qilish [6]. Masalan, o‘quvchilar xato qilishdan qo‘rqib ingliz tilida gapirishdan tortinsa, o‘qituvchi juftlikda ishlash, oldindan tayyorlanish vaqti berilgan qisqa nutq topshiriqlari va xatolarni darhol emas, faoliyat yakunida umumlashtirib tuzatish usullarini sinab ko‘radi. Bir necha hafta davomida o‘quvchilarning gapirish faolligini kuzatib, eng samarali usulni aniqlaydi.

Salohiyatni oshirishning boshqa muhim yo‘llari ham mavjud. Rasmiy malaka oshirish kurslari bilan bir qatorda British Council TeachingEnglish kabi onlayn platformalardagi bepul kurslar o‘qituvchiga xalqaro tajriba bilan tanishish imkonini beradi. Metodik birlashmalar doirasidagi o‘zaro dars kuzatuv hamkasblar tajribasidan o‘rganish va o‘z darsiga tashqi nigoz bilan qarashga yordam beradi. J.Richards va T.Farrell refleksiv kundalik yuritish, hamkasblar bilan o‘zaro kuzatuv va tadqiqot faoliyatini o‘qituvchi kasbiy o‘sishining asosiy strategiyalari sifatida ko‘rsatadi [5]. Bundan tashqari, o‘z tajribasini ilmiy maqola va tezislar shaklida umumlashtirish, ilmiy-amaliy anjumanlarda ishtirok etish o‘qituvchining tahliliy fikrlashini rivojlantiradi.

Ilmiy-metodik salohiyati yuqori o'qituvchi darsni o'quvchi markazida tashkil etadi, autentik materiallar – video, podkast va maqolalardan foydalanadi, o'quvchilarning til darajasini hisobga olib topshiriqlarni tabaqalashtiradi hamda aniq baholash mezonlarini qo'llaydi. J.Jalolov ham chet til o'qituvchisining metodik mahorati o'quvchilarda nutq ko'nikmalarini shakllantirishning hal qiluvchi sharti ekanini qayd etgan [2]. Natijada o'quvchilarning tilga qiziqishi ortadi, o'rganilgan bilimlarni real muloqot vaziyatlarida qo'llash ko'nikmasi shakllanadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, maktablarda ingliz tili darslari samaradorligini oshirish o'qituvchining ilmiy-metodik salohiyatini muntazam rivojlantirish bilan uzviy bog'liq. Buning uchun malaka oshirish bilan cheklanib qolmasdan, harakatli tadqiqot, o'zaro dars kuzatuv va refleksiv amaliyotni o'qituvchi faoliyatining doimiy qismiga aylantirish lozim. Ta'lim muassasalari rahbarlari esa pedagoglarning ilmiy izlanishlari uchun vaqt, metodik ko'mak va rag'batlantirish tizimini yaratishlari maqsadga muvofiq.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-son Farmoni. – Toshkent, 2022-yil 28-yanvar.
2. Jalolov J.J. Chet til o'qitish metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2012.
3. Harmer J. The Practice of English Language Teaching. 5th ed. – Harlow: Pearson, 2015.
4. Richards J.C., Rodgers T.S. Approaches and Methods in Language Teaching. 3rd ed. – Cambridge: Cambridge University Press, 2014.

5. Richards J.C., Farrell T.S.C. Professional Development for Language Teachers: Strategies for Teacher Learning. – Cambridge: Cambridge University Press, 2005.
6. Wallace M.J. Action Research for Language Teachers. – Cambridge: Cambridge University Press, 1998.